

Stockholm, 2018-09-25

RFSU:s remissyttrande över Ds 2018:23 - Vissa frågor om barnpornografibrottet och om avskaffad preskription för allvarliga brott mot barn, Ju2018/03507/L5

Inledning

RFSU tackar för att ha fått möjligheten att lämna kommentarer över Ds 2018:23. RFSU är en partipolitiskt och religiöst obunden folkrörelse med uppgift att sprida en kunskapsbaserad och öppen syn på samlevnads- och sexualfrågor. RFSU arbetar med utgångspunkt i sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) för ett jämlikt och jämställt samhälle där sexualitet är en källa till glädje och njutning i människors liv.

Hälsa är en grundläggande mänsklig rättighet som är nödvändig för utövandet av alla mänskliga rättigheter. Sexuell och reproduktiv hälsa är viktiga och nödvändiga delar i rätten till fysisk och mental hälsa. Sexuell och reproduktiv hälsa kan varken uppnås eller skyddas utan sexuella eller reproduktiva rättigheter.

En av RFSU:s centrala målsättningar är att alla människor ska kunna uppleva sexuell integritet, självkänsla och välbefinnande i alla faser av livet, oavsett kön eller könsidentitet, sexualitet, ursprung, funktionalitet och sammanhang.

Sexuella övergrepp mot barn och dokumentation av brotten är ett allvarligt samhällsproblem och en djup kränkning av barns rättigheter och integritet. Bilder och filmer på barn som utsätts för sexuella övergrepp, eller andra bilder där barn skildrats i sexuellt syfte, är aldrig acceptabelt och måste bekämpas både med lagstiftning och förebyggande insatser. Stöd ska ges till de barn och unga som utsatts för övergrepp och kränkningar, oavsett var i brottskedjan kränkningen sker; vid skildrandet, spridningen och innehavet. Samhället måste beivra brott genom effektiva utredningar och insatser och brott ska ge adekvat straff för att visa på allvaret av artsbrottet. Det enskilda barnet ska erkännas som brottsoffer utan att tappa skyddsvärdet för barn i allmänhet.

Promemorians förslag och RFSU:s ställningstaganden

3.3.7 Överväganden om barnpornografibrottets placering

Promemorian föreslår att barnpornografibrottet ska ligga kvar i kapitel 16 i Brottsbalken (1962:700), BrB. I likhet med flera andra organisationer anser RFSU att det finns starka skäl att överväga en flytt brottet till kapitel 6, för att tydliggöra kränkningen av det enskilda barnet. RFSU anser dock att de skäl promemorian anför, varför brottet alltså ska kvarbli i kapitel 16 är så pass starka att RFSU landar i samma ställningstagande som promemorian. Barnpornografibrottet har dubbla skyddsintressen, nämligen det enskilda barnets skydd mot den allvarliga kränkningen ett barnpornografibrott innebär och att skydda barn i allmänhet mot sexualisering. Lagstiftningen ska minska förekomst och spridning av sexuella bilder av barn i samhället och den exploatering av barn generellt som barnpornografi innebär. RFSU vill inte se en utveckling där endast de brott där ett enskilt barn kan identifieras ska prioriteras av rättstillämpande myndigheter. Därtill delar RFSU bedömningen att det är svårt att överblicka vilka konsekvenser en flytt skulle innebära avseende t.ex. utredningstid. RFSU tillstyrker således bedömningen att brottet bör ligga kvar i dagens placering.

RFSU vill dock tydligt framhålla behovet av utbildning och riktlinjer till rättsväsendet för att öka andelen barn som identifierats som tillförordnas ett målsägandebiträde. Det får inte vara godtyckligt vilka barn som får ett målsägandebiträde och möjlighet till både stöd, information och att föra sin skadeståndstalan.

3.4 Ett förändrat skuldrekvisit

RFSU tillstyrker promemorians förslag att även den som inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande den omständigheten att personen som skildras är under 18 år ska omfattas av straffansvar och att bestämmelsen förs in som en del av 16 kap. 10 a §.

RFSU vill angående ålder och barnpornografi passa på att problematisera rådande skrivningar om ålder som hänför sig till pubertetsutvecklingen. Det vill säga som inte rör den del av brottet som tar sikte på ansvar vid skildrandet t.ex. vid en övergreppssituation utan exempelvis ansvar vid innehav av barnpornografi. RFSU konstaterar att skyddet blir svagare för flickor än pojkar. Likaså sjunker åldern för pubertetsutveckling stadigt i Sverige generellt.

Därtill kan tilläggas att etnicitet också är en avgörande faktor i pubertetsutvecklingen, vilket gör att vissa grupper med barn i praktiken erhåller svagare straffrättsligt skydd. Se vidare resonemang i SOU 2016:42, Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, m.m., 5.4.3 Ungas kroppsutveckling, på sid 212 ff. Rättsväsendet behöver få utbildningsinsatser kopplat till detta område för att möjliggöra adekvata bedömningar av barn i pubertetsutveckling och när en pubertetsutveckling ska anses fullbordad.

3.5 Redaktionella ändringar

RFSU har inget att erinra mot de redaktionella ändringar av 16 kap. 10 a § som promemorian föreslår.

3.6 Flytt av barnpornografibrottet till 6 kapitlet i brottsbalken

Som framförts i 3.3.7 anser RFSU att barnpornografibrottet ska kvarbli i BrB kap 16, trots att starka skäl för flytt finns.

3.6.1 Lagteknisk lösning

För det fall beslut fattas om flytt av barnpornografibrottet till kapitel 6 i BrB har RFSU inga synpunkter på den föreslagna lagtekniska lösningen att dela upp brottet i två brott eller den föreslagna förändringen av 6 kap. 13 § angående oaktsamhet i förhållande till ålder.

4.2.4 Omformulerad bestämmelse om de kvalificerande omständigheterna

Ökat fokus på bildens innehåll

RFSU tillstyrker promemorians ändringsförslag av ordningen av kvalificerande omständigheter vid avgörande om brottet är grovt. Enligt förslaget ska rekvisitet i paragrafen som tar sikte på huruvida det skett en allvarlig kränkning av barnet, t.ex. pga. ålder, våld eller hänsynslöshet läggas först för att särskilt ge genomslag åt den kvalificerande omständigheten vid rättsväsendets bedömning. Det är av vikt att grova kränkningar av barnets integritet får genomslag vid brottsrubriceringen och RFSU har, liksom promemorian, en förhoppning om att denna förändring bidrar till att fler gärningsmän döms för grovt barnpornografibrott. RFSU välkomnar förtydligandet

att den kvalificerande omständigheten ska gälla samtliga gärningsformer av barnpornografi, även betraktandet och innehav av bilder på dokumenterade övergrepp där barnet allvarligt kränks, då efterfrågan på grova övergreppsbilder gör att fler övergrepp begås och dokumenteras.

Rekvisit som bör utgå

RFSU har ingen erinran mot att rekvisitet *yrkesmässigt* stryks ur paragrafen, då övriga rekvisit torde omfatta samtliga situationer som paragrafen tar sikte på.

Övriga kvalificerande omständigheter

RFSU tillstyrker promemorians förslag att övriga rekvisit som främst tar sikte på hanteringen av bilder, t.ex. antal barnpornografiska bilder och ett led i brottslig verksamhet ska finnas kvar men komma efter rekvisitet som tar sikte på kränkningen av barnet.

4.3.3 En höjning av minimistraffet för grovt barnpornografibrott

RFSU tillstyrker förslaget om höjt minimistraff för grovt barnpornografibrott. Straffnivån bör stå i proportion till brottets svårhet, och sett till utvecklingen kopplat till brott mot den personliga integriteten, ligger en höjning till 9 månaders från 6 månaders fängelseminimum i linje. En straffminimumhöjning bör leda till att rättsväsendet ytterligare kommer att prioritera brotten. Vidare tycks övergreppen barn utsätts för och som dokumenteras bli allt grövre, med grova kränkningar och övergreppen riktas mot allt yngre barn, vilket i sig kan tala för en höjning av brottminimum när brottsarten som sådan blir grövre.

5.1.4 Diskussion och bedömning

RFSU avstyrker promemorians förslag att brottsbeteckningarna barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott bör behållas. Det finns ett viktigt signalvärde i att välja en brottsrubricering som redan semantiskt visar på brottets allvar. Den ska spegla att barnpornografi och annan laglig pornografi är två vitt skilda företeelser. Barn kan inte delta frivilligt i barnpornografi och att brottet innebär en grov kränkning av barnets integritet, samt bidrar till en sexualiserad syn på barn i samhället. Ett av de centrala argument för varför ett byte av brottsrubricering är nödvändigt, trots svårigheter att enkelt hitta en utbytbar rubricering, är att det av en brottsbeteckning ska framgå brottets tillämpningsområdet. Dagens rubricering misslyckas på den

punkten, och det finns en risk att det medvetet eller omedvetet dras paralleller mellan begreppen barnpornografi och laglig (vuxen)pornografi som är djupt olycklig.

Som promemorian framhållit är det alltjämt en oroväckande trend där barnpornografi ökar i världen, och att tendensen är att övergreppen blir allt grövre och riktas mot allt yngre barn. Det finns en stor efterfrågan på grova dokumenterade sexuella övergrepp riktade mot verkliga barn. Även om begreppet barnpornografi idag enligt promemorian inte ställer till med tillämpningsproblem i rättsväsendet, och även om det ställs höga krav för att få byta ut en brottsrubricering, anser RFSU att en ny brottsrubricering är att föredra över att behålla dagens befintliga.

Det finns enligt RFSU inte en färdig ny rubricering som på ett tillfredsställande vis fångar in samtliga gärningsformer och samtliga former av bilder och filmer som idag omfattas. De av promemorian laborerade begreppen torde inte uppfylla varken syftet med tydlighet eller spegla brottets allvar ("Bild som sexuellt exploaterar barn", "Hantering av bild som sexuellt exploaterar barn", "Sexuell exploatering av barn i bild", "Sexualisering av barn i bild" och "Sexuell kränkning av barn i bild"). RFSU anser att de olika varianter av beskrivande text som är möjliga för att täcka in det straffbara området blir långa och svåra att hantera, så som t.ex. "Skildring av sexuella övergrepp mot barn och andra bilder på barn i sexuellt syfte eller hantering av eller befattande med dokumenterade sexuella övergrepp mot barn och andra bilder på barn i sexuellt syfte".

Sammanfattningsvis anser RFSU att även om det är enklare att behålla dagens brottsrubricering för barnpornografibrottet är det önskvärt med en (snabb) ny utredning för att hitta en lämplig och tydlig rubricering som speglar brottets allvar, täcker in samtliga gärningar och samtliga bilder och som inte riskerar att sammankopplas med annan pornografi.

Övrig kommentar sammankopplat med området

I detta sammanhang vill RFSU passa på att lyfta behovet av tillgång till vård och behandling av personer som döms för sexuella övergrepp för att minska risken för återfall. RFSU anser även att det är nödvändigt med preventiva insatser för personer som lever med en oönskad sexualitet och att det är av stor vikt att den nationella stödtelefonlinjen Preventell garanteras en fortsatt finansiering.

Vidare anser RFSU att det i framtiden är önskvärt att se över vilka möjligheter som finns att omfatta ljudinspelningar av sexuella övergrepp mot barn som sprids, inom ramen för barnpornografibrottet. Detta då en ljudinspelning kan vara minst lika kränkande som t.ex. en stillbild för den enskilda barn som utsatts för ett sexuellt övergrepp samt att ljudinspelningar av sexuella övergrepp mot barn bidrar till sexualisering av barn i allmänhet.

Datum som ovan

Hans Linde
Förbundsordförande RFSU